

**Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών  
Σχολή Νομικών Οικονομικών και Πολιτικών  
Επιστημών  
Τμήμα Νομικής  
Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου**

**Θέμα Εργασίας :**

**«Τα Συνταγματικά Δικαιώματα στις  
Συναλλακτικές σχέσεις»**

**Διδάσκων καθηγητής: Ανδρέας Δημητρόπουλος**

**Επιμέλεια: Βαρδούλη Στεφανία-Ευτυχία  
Α. Μ : 1340200200060**

**Αθήνα  
Ιούνιος 2007**

# ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.Εισαγωγή .....	σελ.3
2.Τα Συνταγματικά Δικαιώματα .....	σελ.4
2.1 Διάκριση των Συνταγματικών Δικαιωμάτων .....	σελ.6
2.2 Ιστορική Εξέλιξη των Ατομικών Δικαιωμάτων .....	σελ.8
2.3 Η Ισχύς των Συνταγματικών δικαιωμάτων .....	σελ.10
2.4 Αμυντικό περιεχόμενο των συνταγματικών δικαιωμάτων .... ..	σελ.11
3. Οικονομική ελευθερία .....	σελ.12
3.1 Οικονομική Ελευθερία και Σύνταγμα <i>Η Συνταγματική διάταξη του άρθρου 5 παρ. 1</i> .....	σελ.13
3.2 Οι φορείς του δικαιώματος της οικονομικής Ελευθερίας .....	σελ.16
3.3 Η Ελευθερία των Συμβάσεων .....	σελ.18
3.4 Η ελευθερία της επιχειρηματικής δραστηριότητας ....	σελ.21
3.5 Η Ελευθερία των συναλλαγών .....	σελ.23
3.6 Ο Συναλλακτικός χώρος .....	σελ.25
4. Ο περιορισμός της Οικονομικής ελευθερίας ...	σελ.26
5. Συμπέρασμα .....	σελ.27
6. Περίληψη/Summary .....	σελ.28
7.Λήμματα.....	σελ.29
8. Νομολογία.....	σελ.30
9.Βιβλιογραφία.....	σελ.40

# 1.Εισαγωγή

Η καθημερινότητα των ανθρώπων χαρακτηρίζεται από τις μεταξύ τους συναλλαγές. Η παραγωγή και κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών είναι συστατικό γνώρισμα της ανθρώπινης κοινωνίας.<sup>1</sup> Για να μπορούν ωστόσο να συναλλάσσονται οι άνθρωποι, πρέπει να διαθέτουν από το νόμο την ανάλογη ελευθερία. Πρέπει δηλαδή το δικαίωμα τους αυτό, να είναι συνταγματικά κατοχυρωμένο, ώστε να αποφεύγεται η οποιαδήποτε προσβολή ή αυθαιρεσία σε βάρος του. Αυτή η ελευθερία κατοχυρώνεται στο άρθρο 5 παρ.1 του Συντάγματος όπου ρητά διασφαλίζεται η γενική οικονομική ελευθερία όπου υπάγεται κάθε είδους οικονομική δραστηριότητα. Σε αυτή την εργασία θα γίνει προσπάθεια προσέγγισης των συνταγματικών δικαιωμάτων που αφορούν τις συναλλακτικές σχέσεις.

---

<sup>1</sup> Δαγτόγλου, Ατομικά δικαιώματα, δεύτερη έκδοση, Β τόμος, σελ.909

## 2.Τα Συνταγματικά Δικαιώματα

Το δικαίωμα προϋποθέτει όχι μόνο φορέα αλλά και χορηγό. Δικαίωμα αποτελεί εξουσία ανεξάρτητη καταρχήν από την πραγματική ισχύ του φορέα του. Μπορεί επομένως να υπάρξει στο πλαίσιο μιας έννομης τάξεως. Η έννομη τάξη είναι όμως νοητή μόνο στο πλαίσιο του κράτους-είναι σε μεγάλο βαθμό ταυτόσημη με το κράτος. Γιατί μόνο το κράτος είναι σε θέση όχι μόνο να χορηγήσει αλλά και να κατοχυρώσει δικαιώματα.<sup>2</sup> Η ιστορική εξέλιξη, οδήγησε στην νομική κατοχύρωση ορισμένων θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου ή τουλάχιστον του πολίτη ως μεμονωμένου ατόμου ή ως μέλους μιας ομάδας. Τα δικαιώματα αυτά χαρακτηρίζονται από το Σύνταγμά μας ως ατομικά δικαιώματα, γιατί εγγυώνται την ατομικότητα του ανθρώπου, αποσκοπούν δηλαδή να αποτρέψουν την απορρόφησή του σε ένα ολοκληρωτικό κράτος, που είναι ακριβώς το κράτος χωρίς ατομικά δικαιώματα.<sup>3</sup> Τα συνταγματικά δικαιώματα παρέχονται με το Σύνταγμα στα άτομα. Επομένως, έχουν ατομικό χαρακτήρα και με την έννοια αυτή είναι και ατομικά δικαιώματα.

Στο ισχύον ελληνικό Σύνταγμα, τα ατομικά δικαιώματα ρυθμίζονται στο δεύτερο μέρος που έχει τίτλο ``ατομικά

---

<sup>2</sup> Δαγτόγλου, Ατομικά δικαιώματα, δεύτερη έκδοση, Α τόμος, σελ.4

<sup>3</sup> Δαγτόγλου, Ατομικά δικαιώματα, δεύτερη έκδοση, Α τόμος, σελ.5-6

και κοινωνικά δικαιώματα`, πράγμα που καθιστά ολοφάνερο ότι η κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων αποτελεί κρατικό σκοπό.

## 2.1 Διάκριση των Συνταγματικών Δικαιωμάτων

Τα συνταγματικά δικαιώματα διακρίνονται από τη άποψη του ουσιαστικού περιεχομένου τους , της ‘ύλης’ την οποία ρυθμίζουν, σε τρεις μεγάλες κατηγορίες. Στην πρώτη ανήκουν τα δικαιώματα του κοινωνικού χώρου, στην δεύτερη τα πολιτικά και στην τρίτη τα οικονομικά δικαιώματα.<sup>4</sup>

### ❖ Κοινωνικά δικαιώματα

Τα κοινωνικά δικαιώματα σύμφωνα με την παραδοσιακή θεωρία, στρέφονται προς το κράτος και περιέχουν θετική αξίωση προς πράξη(facere), προσδιορίζουν τον status positivus του ατόμου. Έχουν θετικό περιεχόμενο καθώς εξαναγκάζουν το κράτος όχι σε παράλειψη αλλά σε πράξη.(θετικές παροχές προς τα άτομα)<sup>5</sup>. Ωστόσο, σύμφωνα με την σύγχρονη θεωρία , τρία είναι τα στοιχεία που προσδιορίζουν τη σύγχρονη έννοια του κοινωνικού δικαιώματος. Είναι δικαιώματα υπόστασης(δηλαδή αφορούν αγαθά απαραίτητα για την υπόσταση του ανθρώπου), έχουν ως αντικείμενο

---

<sup>4</sup> Α.Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα Γενικό μέρος, 2005, σελ. 104

<sup>5</sup> Α.Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα Γενικό μέρος, 2005, σελ.138

κοινωνικά αγαθά και εξασφαλίζουν ένα ελάχιστο περιεχόμενο(το απόλυτα αναγκαίο)<sup>6</sup>.

### ❖ Πολιτικά δικαιώματα

Πολιτικά δικαιώματα είναι εκείνα που στρέφονται προς το κράτος(και όχι κατά του κράτους) και παρέχουν στους πολίτες αξίωση ενεργητικής συμμετοχής(status activus) στην άσκηση της κρατικής εξουσίας. Τα πολιτικά δικαιώματα είναι δικαιώματα του πολίτη.<sup>7</sup>

### ❖ Οικονομικά δικαιώματα

Οικονομικά δικαιώματα είναι τα δικαιώματα που κατατάσσονται στον οικονομικό χώρο και παρέχουν στους πολίτες το δικαίωμα να συναλλάσσονται ελεύθερα στα πλαίσια της οικονομικής τους ελευθερίας.

---

<sup>6</sup> Α.Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα Γενικό μέρος, 2005,σελ 140

<sup>7</sup> Α.Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα Γενικό μέρος, 2005, σελ.143

## 2.2 Ιστορική Εξέλιξη των Ατομικών Δικαιωμάτων

Στην Αρχαία Ελλάδα, μολονότι η ατομική ελευθερία χαρακτήριζε κάθε πολίτη, αποτελούσε απλά μια πραγματικότητα και όχι νομικό θεσμό. Τα ατομικά δικαιώματα επομένως, ήταν γνωστά αλλά δεν ήταν κατοχυρωμένα με κανόνες. Τα ατομικά δικαιώματα σαν νομικός θεσμός, αναπτύχθηκαν για πρώτη φορά στην Αγγλία με την Magna Charta το 1215. Η πρώτη θεωρητική διακήρυξη των ατομικών δικαιωμάτων πραγματοποιήθηκε κατά τα τέλη του 16<sup>ου</sup> και τις αρχές του 17<sup>ου</sup> αιώνα, οπότε και κυριαρχούσε η άποψη ότι πηγή της κρατικής εξουσίας είναι ο άνθρωπος και κατά συνέπεια το Κράτος πρέπει να αποβλέπει στη διαφύλαξη και προστασία των έμφυτων ελευθεριών του, τις οποίες ο νομοθέτης δεν μπορεί ούτε να καταργήσει, αλλά ούτε και να περιορίσει την έκτασή τους.<sup>8</sup> Η εξέλιξη αυτή των ατομικών δικαιωμάτων συνεχίστηκε κατά την Γαλλική επανάσταση η οποία τα αντιμετώπισε σαν δικαιώματα που απορρέουν από το φυσικό δίκαιο, αντίληψη όμως που η σύγχρονη επιστήμη εγκατέλειψε για να δεχτεί ότι τα ατομικά δικαιώματα απορρέουν από τη βούληση του κράτους.

Η πιο πρόσφατη εξέλιξη όσον αφορά τα ατομικά δικαιώματα είναι η διεθνοποίησή τους. Η σχετική κίνηση για την διεθνή προστασία των ατομικών δικαιωμάτων

---

<sup>8</sup> Κ.Γεωργόπουλος, επίτομο Συνταγματικό Δίκαιο, 12<sup>η</sup> έκδοση, 2001, σελ. 489



είχε αρχίσει να διαμορφώνεται από την εποχή του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου. Ωστόσο μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο η κίνηση αυτή απέκτησε ουσιαστικό περιεχόμενο και άρχισε η πραγμάτωσή της με την θέσπιση σχετικών κανόνων Διεθνούς δικαίου.<sup>9</sup>

---

<sup>9</sup> Κ.Γεωργόπουλος, επίτομο Συνταγματικό Δίκαιο, 12<sup>η</sup> έκδοση, 2001, σελ. 493

## 2.3 Η Ισχύς των Συνταγματικών δικαιωμάτων

Τα συνταγματικά δικαιώματα, κατοχυρώθηκαν έτσι ώστε να εφαρμόζονται στις διάφορες έννομες σχέσεις. Το Σύνταγμα έχει αναχθεί σε συνολικό ρυθμιστή της έννομης τάξης, καθολικοποιώντας τα συνταγματικά δικαιώματα. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την διαμόρφωση μιας αρχής: της αρχής της βασικής ισχύος των συνταγματικών δικαιωμάτων.

Σύμφωνα με την αρχή της βασικής ισχύος των συνταγματικών δικαιωμάτων, καταρχήν όλα τα συνταγματικά δικαιώματα εφαρμόζονται σε όλες τις έννομες σχέσεις και ως προς όλο το περιεχόμενό τους. Αυτή η αρχή, αποτελεί τη συνταγματική βάση της όλης εφαρμογής των συνταγματικών δικαιωμάτων. Ξεκινώντας από την αρχή αυτή, ο νομοθέτης, ο δικαστής, το διοικητικό όργανο, οι ιδιώτες, κάθε εφαρμοστής του δικαίου, οφείλει να εφαρμόσει τα συνταγματικά δικαιώματα σε οποιαδήποτε σχέση έχει ενώπιόν του και καταρχήν χωρίς κανένα περιορισμό.<sup>10</sup>

---

<sup>10</sup> Α.Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα Γενικό μέρος, 2005, σελ.71

## 2.4 Αμυντικό περιεχόμενο των συνταγματικών δικαιωμάτων

Το αμυντικό περιεχόμενο των σύγχρονων συνταγματικών δικαιωμάτων στρέφεται προς τον ίδιο τον άνθρωπο και αποκρούει τις προσβολές των θεμελιωδών δικαιωμάτων που προέρχονται από επιθετικές ενέργειες άλλων ανθρώπων. Τα αμυντικά δικαιώματα είναι απόλυτα δικαιώματα με τη έννοια ότι στρέφονται εναντίον όλων (*erga omnes*), δηλαδή τόσο κατά της κρατικής όσο και κατά της ιδιωτικής εξουσίας. Παλιότερα αμυντικά και ατομικά δικαιώματα ταυτίζονταν. Ατομικά δικαιώματα είναι αυτά που περιλαμβάνονται στον κλασσικό κατάλογο. Ωστόσο στη σύγχρονη έννομη τάξη ο όρος αμυντικά δικαιώματα αναφέρεται σε όλα τα συνταγματικά δικαιώματα καθώς δεν εκφράζει μια συγκεκριμένη κατηγορία δικαιωμάτων αλλά μια συγκεκριμένη διάσταση του περιεχομένου οποιουδήποτε θεμελιώδους δικαιώματος.<sup>11</sup>

---

<sup>11</sup> Α.Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα Γενικό μέρος, 2005, σελ 149επ

### 3. Οικονομική ελευθερία

Η προσωπική ελευθερία είναι το πρωταρχικό και θεμελιωδέστερο ατομικό δικαίωμα που σημαίνει : αδέσμευτη φυσική υπόσταση, δηλαδή έλλειψη περιορισμών σε ό,τι αφορά τη φυσική ψυχοσωματική ύπαρξη και δράση του ανθρώπου<sup>12</sup>. Μαζί με την ισότητα αποτελούν τους δύο γενικούς συνταγματικούς προσδιορισμούς της ανθρώπινης αξίας.

Η ελευθερία αποτελεί το δικαίωμα και η προσωπικότητα το αντικείμενο επί του οποίου ασκείται. Η ελεύθερη δράση του ανθρώπου αναδεικνύει την ατομικότητά του. Μόνο ο ελεύθερος άνθρωπος μπορεί να αναπτύξει την προσωπικότητά του.

Η ελευθερία διακρίνεται σε πολιτική, κοινωνική και οικονομική. Σύμφωνα με την οικονομική ελευθερία, κάθε άτομο δικαιούται να συμμετέχει ελεύθερα στον οικονομικό χώρο, δηλαδή στον χώρο που περιστρέφεται γύρω από τον άξονα της οικονομικής αξίας. Φορείς του δικαιώματος είναι ημεδαποί και αλλοδαποί, φυσικά αλλά και νομικά πρόσωπα, τόσο ιδιωτικού όσο και δημοσίου δικαίου.<sup>13</sup>

---

<sup>12</sup> Αριστόβουλος Μάνεσης ,Συνταγματικά δικαιώματα, Δ έκδοση,1982 ,σελ 114

<sup>13</sup> Α.Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα, Ειδικό μέρος, 2005, σελ 359επ.

### 3.1 Οικονομική Ελευθερία και Σύνταγμα

*Η Συνταγματική διάταξη του άρθρου 5 παρ. 1*

Η γαλλική διακήρυξη των δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη της 26.8.1789 κατ'επίδραση της οικονομικής σχολής των φυσιοκρατών, υιοθέτησε την αρχή της απόλυτης ελευθερίας στον οικονομικό τομέα. Μετά τον Δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, κατεξοχήν πλούσιο σε διατάξεις που αναφέρονται στις οικονομικές σχέσεις θεωρείται το Ιταλικό Σύνταγμα της 1<sup>ης</sup> Ιανουαρίου 1948, το οποίο στο άρθρο 3 παρ. 2 θεσπίζει την αρχή ότι «έργο της Δημοκρατίας είναι να εξαλείψει τα εμπόδια οικονομικής και κοινωνικής φύσεως, τα οποία περιορίζοντα εν τη πράξει την ελευθερία και την ισότητα των πολιτών, παρακωλύουν την ελεύθερη ανάπτυξη της ανθρώπινης ύπαρξης και την ενεργό συμμετοχή όλων των εργαζομένων στην πολιτική οικονομική και κοινωνική οργάνωση της χώρας». Στον ελληνικό χώρο, στα πλαίσια της ισχύος των συνταγμάτων των 1864/1911 και 1952 τόσο η θεωρία όσο και η νομολογία, δέχονταν ότι το άρθρο 4, σύμφωνα με το οποίο «η προσωπική ελευθερία είναι απαραβίαστος» κατοχύρωνε και την ελευθερία της οικονομικής δραστηριότητας (διασταλτική ερμηνεία).

Στο ισχύον Σύνταγμα, η οικονομική ελευθερία κατοχυρώνεται συνταγματικά στο άρθρο 5 παρ. 1 : «Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη». Από την πραγματικά κατοχυρωμένη δυνατότητα συμμετοχής του πολίτη στην οικονομική ζωή, προκύπτει ότι η διάταξη του άρθρου 5 παρ. 1 του συντάγματος, θεμελιώνει ρητά την οικονομική ελευθερία αφενός ως αυτοτελές και ανεξάρτητο δικαίωμα και αφετέρου ως αρχή, δηλαδή ως θέσπιση εξ αντικειμένου συνταγματικής τάξης. Καθιερώνεται ένα ατομικό δικαίωμα με τη μορφή του δημόσιου δικαιώματος κατά του κράτους, με περιεχόμενο να απέχει το κράτος από την προσβολή της οικονομικής ελευθερίας του ατόμου(*nec facere*).

❖ Το περιεχόμενο της οικονομικής ελευθερίας, το οποίο σύμφωνα με την νομολογία συνίσταται αφενός στην επιλογή της οικονομικής δραστηριότητας και αφετέρου στην άσκησή της, δεν είναι δυνατόν να προσδιορισθεί εκ των προτέρων εξαντλητικά και αυτό γιατί η οικονομική ελευθερία χαρακτηρίζεται από μια δυναμικότητα στα πλαίσια των κοινωνικοοικονομικών εξελίξεων με αποτέλεσμα να εμφανίζονται συνεχώς νέες μορφές εκδήλωσης της οικονομικής ελευθερίας, οι οποίες μπορούν να υπαχθούν στην προστατευτική λειτουργία του άρθρου 5 παρ. 1 του συντάγματος.<sup>14</sup>

Η συνταγματική προστασία κατοχυρώνεται «υπό την επιφύλαξη νόμου» με την έννοια ότι είναι δυνατόν να επιβάλλονται περιορισμοί στην οικονομική ελευθερία

<sup>14</sup> Απ. Γέροντας, Δημόσιο Οικονομικό Δίκαιο, 2002, σελ 299επ.

αλλά μόνο βάσει νόμου ή με νόμο, οι οποίοι όμως πρέπει να δικαιολογούνται από λόγους γενικότερου δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος.<sup>15</sup>

Οι βασικότερες μορφές οικονομικής ελευθερίας είναι :

- Η επαγγελματική ελευθερία ή ελευθερία της εργασίας
- Η ελευθερία της βιομηχανίας
- Η ελευθερία του εμπορίου

---

<sup>15</sup> Μάνεσης, Συνταγματικά δικαιώματα, α ατομικές ελευθερίες, σελ154επ

## 3.2 Οι φορείς του δικαιώματος της οικονομικής ελευθερίας

Φορείς ή υποκείμενα της οικονομικής ελευθερίας ως ατομικού δικαιώματος είναι εκτός από τα φυσικά πρόσωπα και τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, τα οποία είναι κατεξοχήν και τα υποκείμενα του ατομικού δικαιώματος της οικονομικής ελευθερίας αν ληφθεί υπόψη ότι τα νομικά πρόσωπα με τη μορφή εταιρείας δραστηριοποιούνται και κυριαρχούν σε εθνικό ή πολυεθνικό επίπεδο.

Φορείς της οικονομικής ελευθερίας είναι μόνο τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου ενώ τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου δεν είναι καταρχήν υποκείμενα ατομικών δικαιωμάτων και το ίδιο ισχύει και για τους δημόσιους οργανισμούς, δηλαδή τις δημόσιες επιχειρήσεις που αποτελούν μονοπώλια ή κατέχουν δεσπόζουσα θέση στην παροχή ζωτικών αγαθών ή υπηρεσιών, όπως ύδρευση, αποχέτευση, ηλεκτρισμός, τηλεπικοινωνίες κ.λ.π. Η οικονομική ελευθερία δεν προστατεύει τις δημόσιες επιχειρήσεις, που αποτελούν «βραχίονα του κράτους», έναντι του κράτους, αλλά αντίθετα προστατεύει τους ιδιώτες έναντι των δημοσίων επιχειρήσεων. Όταν όμως οι δημόσιες επιχειρήσεις συμμετέχουν στην οικονομική ζωή όπως και οι ανταγωνιστές τους, όπως π.χ μια δημοτική επιχείρηση,



πρέπει να θεωρηθούν υποκείμενα της οικονομικής ελευθερίας.<sup>16</sup>

---

<sup>16</sup> Απ. Γέροντας, Δημόσιο Οικονομικό Δίκαιο, 2002, σελ 306 επ

### 3.3 Η Ελευθερία των Συμβάσεων

Βασική εκδήλωση της συνταγματικής κατοχυρωμένης οικονομικής ελευθερίας αποτελεί η ελευθερία των συμβάσεων, και γενικότερα των δικαιοπραξιών, που σημαίνει ότι στα πλαίσια της αυτονομίας της ιδιωτικής βούλησης τα υποκείμενα δικαίου μπορούν να επιλέγουν ελεύθερα, στα πλαίσια που καθορίζουν οι νομοθετικές ρυθμίσεις, τον τόπο και το χρόνο της κατάρτισης των συμβάσεων, το πρόσωπο των αντισυμβαλλομένων και το αντικείμενο, καθώς και τους λοιπούς όρους της συναλλαγής.<sup>17</sup>

Ο άνθρωπος είναι ελεύθερος έναντι των συνανθρώπων του μόνο εφόσον αυτοί δεν μπορούν να τον δεσμεύσουν χωρίς τη συγκατάθεσή του. Τη συγκατάθεση αυτή μπορεί να τη δώσει σε μονομερή δικαιοπραξία, συνήθως όμως στο πλαίσιο μιας σύμβασης. Ο άνθρωπος είναι ελεύθερος εφόσον και στο μέτρο που η σύναψη και το περιεχόμενο της δικαιοπραξίας και ιδιαίτερα της σύμβασης εξαρτάται από την ελεύθερη βούλησή του. Έτσι η ελευθερία του ανθρώπου συνεπάγεται λογικά τη δικαιοπρακτική<sup>18</sup> ελευθερία και μάλιστα την ελευθερία των συμβάσεων. Με την ελευθερία των συμβάσεων, κανείς δεν μπορεί να υποχρεωθεί να συνάψει μία σύμβαση που έχει δυσμενείς συνέπειες γι' αυτόν. Αντίθετα είναι ελεύθερος να επιλέξει τόσο τον

---

<sup>17</sup> Απ. Γέροντας, Διοικητικό Οικονομικό Δίκαιο, 1985, σελ. 104

<sup>18</sup> Δαγτόγλου, Ατομικά δικαιώματα, δεύτερη έκδοση, Β τόμος, σελ 1146

αντισυμβαλλόμενό του όσο και το περιεχόμενο της συμβάσεως τους.

Η διάταξη του άρθρου 361 ΑΚ καθιερώνει την αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων, η οποία όμως υφίσταται δύο περιορισμούς:

1. Σχετικά με την ελευθερία σύναψης σύμβασης, επιβάλλεται ορισμένες φορές η κατάρτιση αναγκαστικών συμβάσεων. (π.χ συμβάσεις ΔΕΗ, ΟΤΕ, ΕΥΔΑΠ).
2. Αναφορικά με τον καθορισμό του περιεχομένου της σύμβασης, περιορισμοί επιβάλλονται από τους κανόνες αναγκαστικού δικαίου(3 και 174 ΑΚ), τα χρηστά ήθη (178-179 ΑΚ) και τους γενικούς όρους των συναλλαγών.(π.χ σύμβαση τηλεφωνικής σύμβασης με τον ΟΤΕ).<sup>19</sup>

### Παραδείγματα νομολογίας

Κρίθηκε ότι δεν αντίκειται στην οικονομική ελευθερία η κατά το άρθρο 44 παρ. 1 ν.1892/1990 δέσμευση μη συμβαλλομένων πιστωτών από συμφωνίες ρύθμισης χρεών μεταξύ προβληματικών επιχειρήσεων και πιστωτών τους που εκπροσωπούν το 60% του συνόλου των απαιτήσεων, διότι έτσι εξυπηρετείται η εθνική οικονομία και το δημόσιο συμφέρον.(ΕφΑθ 6988/1991)

---

<sup>19</sup> Πηνελόπη Αγαλλοπούλου, Βασικές έννοιες Αστικού δικαίου, τόμος 2, Τρίτη έκδοση, 1997, σελ 100

Ακόμη, γίνεται δεκτό ότι το υπέρ του δημοσίου δικαίωμα μονομερούς καταγγελίας σύμβασης με ιδιώτη, η οποία αναφέρεται στην εκτέλεση ή εκμετάλλευση έργου σε κοινόχρηστο χώρο(άρθρο 15 ν. 1491/1984), δεν αντίκειται στην οικονομική ελευθερία, διότι αυτή επιδέχεται περιορισμούς χάριν του δημοσίου συμφέροντος.(ΣτΕ 276/1986)<sup>20</sup>

---

<sup>20</sup> Κώστας Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 2<sup>η</sup> έκδοση, 2002, σελ 179

### 3.4 Η ελευθερία της επιχειρηματικής δραστηριότητας

Αυτή η μορφή οικονομικής ελευθερίας βρίσκει έρεισμα στον συνδυασμό του άρθρου 5 παρ. 1 με το άρθρο 106 του Συντάγματος και ιδίως την παράγραφο 2 του τελευταίου, όπου εξαγγέλλοντας τα όρια της ιδιωτικής οικονομικής πρωτοβουλίας προϋποθέτει καταρχήν την ύπαρξή της ως θεσμού. Ενώ δηλαδή στο άρθρο 5 παρ.1 προέχει η υποκειμενική διάσταση της ελευθερίας επιχειρηματικής δραστηριότητας του καθενός, στο άρθρο 106 προέχει η αντικειμενική, η θεσμική διάσταση, με άλλες λέξεις η προστασία του συστήματος της ελεύθερης οικονομίας ή οικονομίας της αγοράς. Αποκλείεται έτσι από το Σύνταγμα η συνολική κρατικοποίηση της οικονομίας, κατά το πρότυπο των χωρών του πρώην «υπαρκτού σοσιαλισμού».<sup>21</sup>

Στη θεωρία γίνεται λόγος για «ελευθερία του εμπορίου και της βιομηχανίας» η οποία έγκειται στο δικαίωμα να ιδρύει κανείς και να εκμεταλλεύεται, χωρίς εμπόδια διοικητικής ή συντεχνιακής μορφής, επιχειρήσεις ιδιωτικές εμπορικού ή βιομηχανικού χαρακτήρα».<sup>22</sup> Ωστόσο το θέμα έχει ευρύτερη διάσταση σήμερα και γενικότερα φαίνεται προτιμότερος ο ευρύτερος όρος ελευθερία της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

---

<sup>21</sup>Κώστας Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 2<sup>η</sup> έκδοση, 2002, σελ 180

<sup>22</sup> Α.Μάνεσης, Ατομικές ελευθερίες, 1982, σελ 168

Πέρα από το δικαίωμα ίδρυσης και εκμετάλλευσης ιδιωτικών επιχειρήσεων, η ελευθερία της επιχειρηματικής δραστηριότητας αναλύεται και σε άλλες επιμέρους συνιστώσες.

Τέτοια είναι καταρχήν η ελευθερία της διαφήμισης. Είναι αδιαμφισβήτητο ότι στη σημερινή μαζική κοινωνία η δημοσιοποίηση σε μία περισσότερο ή λιγότερο ευρεία κλίμακα της προσφοράς συγκεκριμένων αγαθών ή υπηρεσιών αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την επιτυχή προώθησή τους στην αγορά.

Εδώ υπάγεται επιπλέον και η ελευθερία των κερδοσκοπικών ενώσεων, οι οποίες δεν καλύπτονται από το άρθρο 12 παρ.1 Σ. Είναι πρόδηλο ότι η ανάληψη σοβαρών επιχειρηματικών πρωτοβουλιών, ιδίως υπό τις σημερινές συνθήκες, απαιτεί κατά κανόνα μεγάλη συγκέντρωση κεφαλαίων, που δεν είναι εύκολο να επιτευχθεί από ένα μόνο άτομο. Γι'αυτό και η αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος συμμετοχής στην οικονομική ζωή από τον καθένα προϋποθέτει τη δυνατότητά του να συνασπισθεί με άλλους ώστε από κοινού να αναπτύξουν επιχειρηματική δραστηριότητα. Το κράτος οφείλει αφενός να θεσμοθετήσει τις κατάλληλες γι'αυτό εταιρικές μορφές και αφετέρου να απέχει από διοικητικές επεμβάσεις στον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας τους.

Καίρια σημασία έχει τέλος, η ελευθερία του ανταγωνισμού, η οποία αναλύεται σε ελευθερία πρόσβασης στην αγορά, ελευθερία ανταγωνισμού μέσα σε αυτή και απαγόρευση του αθέμιτου ανταγωνισμού.<sup>23</sup>

---

<sup>23</sup> Κώστας Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 2<sup>η</sup> έκδοση, 2002, σελ 182

### 3.5 Η Ελευθερία των συναλλαγών

Στη σύγχρονη πραγματικότητα και έννομη τάξη, δεν είναι δυνατός ο ακριβής προσδιορισμός της έννοιας της ελευθερίας των συναλλαγών χωρίς την ταυτόχρονη θεώρηση της σύγχρονης οικονομικής εξέλιξης και του παρεμβατικού ρόλου του κράτους.

Η υπερβολική συγκέντρωση κεφαλαίου θέτει σε κίνδυνο την συναλλακτική ελευθερία. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο τα αμυντικά δικαιώματα εφαρμοζόμενα στον συναλλακτικό χώρο, περιορίζουν την οικονομική εξουσία και προστατεύουν τον οικονομικά ασθενέστερο συναλλασσόμενο, από τον οικονομικά ισχυρότερο συναλλασσόμενο.<sup>24</sup>

Ένα από τα βασικότερα, ίσως το βασικότερο ζήτημα του συναλλακτικού χώρου, είναι ο καθορισμός της οικονομικής αξίας, της τιμής, από τα μέρη. Αλλά το σύγχρονο κράτος έχει επέμβει με διάφορα μέτρα (φορολογικά, αγορανομικά) προκειμένου να εξασφαλίσει στη διανομή των αγαθών που πραγματοποιείται μέσω των συναλλαγών, ισορροπία με οικονομικούς όρους που το ίδιο κρίνει ως δίκαιους. Το σύγχρονο κράτος με αυτή την παρεμβατική του πολιτική η οποία έχει γενικό χαρακτήρα και επεκτείνεται στο μεγαλύτερο ποσοστό των οικονομικών συναλλαγών, περιορίζει σε σημαντικό βαθμό την πρακτική σημασία της συναλλακτικής

---

<sup>24</sup> Α. Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα, παραδόσεις συνταγματικού δικαίου, τόμος 3, 2004, σελ 346

ελευθερίας, ως εξουσίας καθορισμού της οικονομικής αξίας του αγαθού.

Σημαντικό κομμάτι της ελευθερίας των συναλλαγών είναι επίσης η εξουσία διαθέσεως του οικονομικού αγαθού, η οποία όμως έχει και αυτή περιοριστεί σε μεγάλο βαθμό από τον σύγχρονο νομοθέτη. Η επιβολή αγορανομικού ελέγχου δεν συνεπάγεται περιορισμούς μόνο στον καθορισμό της οικονομικής αξίας του αγαθού αλλά και στην εξουσία διάθεσής του η οποία δεν εναπόκειται στην θέληση του εμπόρου. Η απόκρυψη ορισμένων οικονομικών αγαθών όπως και η άρνηση παροχής υπηρεσιών αποτελούν αγορανομικά αδικήματα και τιμωρούνται από την αγορανομική νομοθεσία. Ο ιδιοκτήτης εστιατορίου δεν είναι ελεύθερος να δεχθεί ή να διώξει τον πελάτη όπως και ο έμπορος τροφίμων δεν μπορεί να αρνηθεί την πώληση τροφίμων κ.τ.λ.<sup>25</sup>

Από όλα τα παραπάνω προκύπτει ότι η ελευθερία των συναλλαγών σε μεγάλο βαθμό είναι περιορισμένη από το κράτος και πρέπει να αντιμετωπίζεται σε συνδυασμό με τον νόμο.

---

<sup>25</sup> Α. Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα, παραδόσεις συνταγματικού δικαίου, τόμος 3, 2004, σελ 347



### 3.6 Ο Συναλλακτικός χώρος

Ο συναλλακτικός χώρος αποτελεί τμήμα του γενικότερου οικονομικού χώρου. Η συναλλακτική περιοχή είναι μία ευρύτερη περιοχή η οποία διακρίνεται σε δύο μερικότερους χώρους:

1. τον συναλλακτικό-επιχειρηματικό χώρο (ενεργητική μορφή της συμμετοχής στην οικονομική ζωή)
2. τον συναλλακτικό-καταναλωτικό χώρο (παθητική μορφή της συμμετοχής στην οικονομική ζωή)

Πρόκειται για δύο επίπεδα θεμάτων και σχέσεων τα οποία να μεν συνδέονται μεταξύ τους, ταυτόχρονα όμως διαφοροποιούνται. Το πρώτο αφορά τις σχέσεις μεταξύ των επιχειρηματιών και το δεύτερο τις σχέσεις επιχειρηματία-καταναλωτικού κοινού. Το αμυντικό περιεχόμενο των θεμελιωδών δικαιωμάτων εφαρμόζεται και στα δύο αυτά επίπεδα σχέσεων με διαφορετικό ωστόσο τρόπο στο καθένα.<sup>26</sup>

---

<sup>26</sup> Α.Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα, παραδόσεις συνταγματικού δικαίου, τόμος 3, 2004, σελ345 επ

## 4. Ο περιορισμός της Οικονομικής ελευθερίας

Η οικονομική ελευθερία περιορίζεται ρητά από το Σύνταγμα στην διάταξη 106 παρ.2 : « Η ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία δεν επιτρέπεται να αναπτύσσεται σε βάρος της ελευθερίας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας ή προς βλάβη της εθνικής οικονομίας». Οι περιορισμοί αναφέρονται στην προστασία τριών εξαιρετικά πολύτιμων αγαθών.

Συχνά, ο νομοθέτης κρίνει ότι ο κρατικός παρεμβατισμός είναι αναγκαίος για να αποτραπεί βλάβη της εθνικής οικονομίας ή για να εξασφαλιστεί η οικονομική ανάπτυξη όλων των τομέων της εθνικής οικονομίας. Τα μέτρα αυτά αποτελούν συνταγματικά θεμιτούς περιορισμούς της οικονομικής ελευθερίας.

Επιπλέον, η οικονομική ελευθερία, περιορίζεται, από τα δικαιώματα των άλλων, όπως είναι η ελευθερία και η αξιοπρέπεια. Η άσκηση της οικονομικής ελευθερίας από ένα άτομο, δεν επιτρέπεται να παρεμποδίζει την άσκηση της ίδιας ή άλλης ελευθερίας από ένα άλλο άτομο.

Η νομολογία αρκείται συχνά στη επίκληση του δημοσίου συμφέροντος για να χαρακτηρίσει έναν περιορισμό της οικονομικής ελευθερίας ως αντισυνταγματικό. Μια τέτοια γενική και αόριστη επίκληση του δημόσιου συμφέροντος, το θέτει υπεράνω του Συντάγματος και αποδυναμώνει τα συνταγματικά δικαιώματα.<sup>27</sup>

---

<sup>27</sup> Δαγτόγλου, Ατομικά δικαιώματα, δεύτερη έκδοση, Β τόμος, σελ 1172επ

## 5. Συμπέρασμα

Τα συνταγματικά δικαιώματα προστατεύουν τον άνθρωπο. Θεμελιώδες μητρικό δικαίωμα είναι η ελευθερία ανάπτυξης της προσωπικότητας.

Μία από τις βασικότερες εκφάνσεις της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας, είναι η οικονομική ελευθερία, της οποίας μερικότερη εκδήλωση αποτελεί η ελευθερία των συναλλαγών. Η οικονομική ελευθερία συνταγματικά, κατοχυρώνεται στο άρθρο 5 παρ.1 του Συντάγματος, μέσω της ελεύθερης συμμετοχής στην οικονομική ζωή. Σιωπηρά συνάγεται από την διάταξη αυτή και η ελευθερία των συναλλαγών, η οποία αφορά τόσο τη σχέση επιχειρηματία προς επιχειρηματία, όσο και τη σχέση επιχειρηματία προς καταναλωτή. Η συσσώρευση τεράστιων κεφαλαίων στα χέρια ιδιωτών στη σύγχρονη εποχή, έχει αναγάγει τις συναλλακτικές σχέσεις σε αντικείμενο προστατεύσιμο και έχει θέσει τη συναλλακτική ελευθερία σε διάφορους περιορισμούς ώστε να προστατευθούν οι ασθενέστεροι έναντι των ισχυρών. Ωστόσο η οικονομική ελευθερία και κατ'επέκταση και η ελευθερία των συναλλαγών, πρέπει να υφίσταται και υφίσταται περιορισμούς βασισμένους στις γενικές ρήτρες της χρηστότητας, της νομιμότητας και της κοινωνικότητας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η διάταξη 106 παρ. 2 Σ κατά την οποία « η ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία δεν επιτρέπεται να αναπτύσσεται εις βάρος της ελευθερίας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας ή επί βλάβη της εθνικής οικονομίας».

## 6. Περίληψη/Summary

Τα Συνταγματικά δικαιώματα εξασφαλίζουν την ορθή και δίκαιη λειτουργία όλων των θεσμών. Η ιδιωτική δράση μπορεί να καταστεί ανεξέλεγκτη γι' αυτό το λόγο είναι αναγκαία τόσο η προστασία της όσο και ο περιορισμός της. Στο άρθρο 5 παρ.1 Σ, κατοχυρώνεται η οικονομική ελευθερία, η οποία εξασφαλίζει την ελευθερία των συναλλαγών. Οι συναλλαγές αφορούν τόσο τις σχέσεις των επιχειρηματιών μεταξύ τους όσο και τις σχέσεις του επιχειρηματία και του καταναλωτή. Από τη φύση τους, οι συναλλακτικές σχέσεις χρήζουν περιορισμού, ο οποίος εκφράζεται ρητά στο άρθρο 106 παρ.2, μέσω του περιορισμού της οικονομικής δράσης άλλα και σιωπηρά μέσω της νομοθεσίας.

The Constitutional rights secure the proper and fair function of all institutions. The private activity can become incontrollable, thus is imperative her protection as much as her restriction. The article 5 paragraph 1, of the Constitution, consolidates the economical freedom, which secures the transactional freedom. The transactions, concern the relationship among businessmen as much as the relationship between businessman and consumer. From their nature, the transactional relationships are in need of restriction, which is described expressly in the article 105 paragraph 2 of the Constitution, through the restriction of the economical activity, but also on the quiet, through the legislation.

## 7. Λήμματα

Συνταγματικά δικαιώματα - constitutional rights  
Οικονομική ελευθερία – economical freedom  
Συμβατική ελευθερία – conventional freedom  
Ελευθερία συναλλαγών – transactional freedom  
Συναλλακτικές σχέσεις – transactional relationships  
Επιχειρηματική δραστηριότητα – business activity  
Νομολογία – jurisprudence

## **8. Νομολογία**

### **1) 323/2007 ΣΤΕ**

Φάρμακα και λιανική τιμή πώλησης αυτών. Σύστημα επαλήθευσης των τιμών των φαρμάκων. Ορισμός της ανώτατης τιμής πώλησης φαρμάκων στην Ελλάδα. Το σύστημα αυτό, για τα φάρμακα που παρασκευάζονται στην Ελλάδα, αντίκειται στο άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος. Ο αιτούμενος τον καθορισμό τιμής φαρμάκου μπορεί να επικαλεστεί παρανομία του καθορισμού της τιμής αυτής με βάση τη χαμηλότερη τιμή πώλησής του σε οποιαδήποτε ευρωπαϊκή χώρα, μόνο εφόσον προσκομίζει στοιχεία, από τα οποία προκύπτει τιμή ανώτερη της ως άνω χαμηλότερης ευρωπαϊκής. Μη νόμιμα αιτιολογημένη η απόρριψη αιτήματος της αιτούσας για αύξηση της τιμής του επιδίκου φαρμάκου. Δεκτή η αίτηση ακύρωσης.

### **2) 308/1998 ΣΤΕ(ΟΛΟΜ)**

Σύνταγμα. Οικονομική ελευθερία. ΣυνθΕΟΚ. ΟΣΕ. Διεθνείς λεωφορειακές γραμμές. Η διάταξη του άρθρ. 10 παρ. 1 εδ. β' του Ν. 1906/1990 που ορίζει ότι "διατηρείται το αποκλειστικό δικαίωμα του ΟΣΕ να οργανώνει, ασκεί και εκμεταλλεύεται τις διεθνείς λεωφορειακές γραμμές", δεν αντίκειται στο άρθρο 5 του

Συντάγματος ούτε στο άρθρ. 86 ΣυνθΕΟΚ περί καταχρηστικής εκμετάλλευσης δεσπόζουσας θέσης στην αγορά ορισμένης επιχείρησης.

### **3) 26/2007 ΑΠ(ΟΛΟΜ)**

Σύμβαση εργασίας. Και στο εργατικό δίκαιο ισχύει η αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων. Αν υπάρχουν ευμενέστεροι όροι σε ατομική σύμβαση εργασίας αυτοί υπερισχύουν των δυσμενέστερων της συλλογικής σύμβασης. Προσωπικό νοσοκομείων. Νομοθετικό καθεστώς που διέπει τη φύση του ΚΑΤ. Μετατροπή αυτού σε ν.π.δ.δ. Καθεστώς που διέπει τις αποδοχές διοικητών υπαλλήλων (λογιστών) του νοσοκομείου που προσλήφθηκαν πριν τη μετατροπή του ΚΑΤ σε ν.π.δ.δ και συνεχίζουν να εργάζονται μετά τη μετατροπή του σε προσωρινές θέσεις. Επ' αυτών εφαρμόζονται οι ρυθμίσεις των ατομικών συμβάσεών τους ή των σχετικών κλαδικών Σ.Σ.Ε και Διοικητικών αποφάσεων και όχι οι ρυθμίσεις των Σ.Σ.Ε. των δημοσίων υπαλλήλων και των υπαλλήλων των Ν.Π.Δ.Δ. Αναιρείται η προσβαλλόμενη απόφαση που έκρινε ότι οι υπάλληλοι αυτοί διέπονται από τη Σ.Σ.Ε. των δημοσίων υπαλλήλων. (Αναιρεί την 5792/2002 ΕφΑθ. Παραπέμφθηκε στην Ολομέλεια με την 438/2006 ΑΠ).

#### **4) 454/2006 ΑΠ**

Εκπλήρωση ενοχής. Αρχές που διέπουν την καταβολή διαιρετής παροχής και της παροχής από ενοχή εις ολόκληρον. Ελευθερία των συμβαλλομένων να καθορίσουν δυνάμει της ελευθερίας των συμβάσεων, άν η παροχή είναι εις ολόκληρον ή διαιρετή. Ατομική σύμβαση εργασίας. Απαιτήσεις του εργαζομένου εις ολόκληρον κατά πλειόνων συνεργατριών εταιρειών, όταν οι εταιρείες αυτές απασχολούν το μισθωτό. Αναγκαστική εκτέλεση. Πλειστηριασμός της περιουσίας των εργοδοτριών εταιρειών. Προνομιακή κατάταξη των απαιτήσεων των εργαζομένων. (Επικυρώνει την 742/2002 ΕφΘεσ/κης).

#### **5) 377/2006 ΑΠ**

Ανανέωση συμβολαίου καλαθοσφαιριστή. Η σχετική ρύθμιση του άρθρου 5 της ΥΑ 37495/1991 κείται εντός των ορίων της εξουσιοδοτικής διατάξεως του άρθρου 21 του Ν. 1958/1991 και δεν παραβιάζει την οικονομική και ειδικότερα την συμβατική ελευθερία, που κατοχυρώνεται στο άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος, αλλά ούτε και τα άρθρα 4 και 6 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Η αγωγή, με την οποία φέρεται ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων προς επίλυση οικονομική διαφορά, που προέκυψε μεταξύ των επαγγελματιών αθλητών ή των αθλητών με αμοιβή και των σωματείων που διατηρούν Τμήματα Αμειβομένων Αθλητών, είναι απορριπτέα ως απαράδεκτη, όταν δεν εξαντλήθηκε



προηγούμενως η προβλεπόμενη από το Ν. 2725/1999 διαδικασία ενώπιον των πρωτοβαθμίων επιτροπών, ως διαιτητικών οργάνων και, στην περίπτωση κατά την οποία η οικονομική διαφορά προέκυψε από την ερμηνεία όρου της συμβάσεως και την εγκυρότητα ή μή αυτού, από τις διατάξεις του ΑΚ. Απόρριψη λόγου αναιρέσεως εκ της ΚΠολΔ 559 αρ. 19 (απορρίπτει αίτηση για την αναίρεση της Εφετείου Αθηνών 4878/2002).

## **6) 2194/2006 ΣΤΕ**

Υπεραγορά λιανικού εμπορίου. Χορήγηση σχετικής άδειας από το οικείο νομαρχιακό συμβούλιο όταν οι ισχύοντες στην περιοχή κανόνες χρήσεως των ακινήτων επιτρέπουν την ίδρυση υπεραγοράς. Η έγκριση ή η τροποποίηση πολεοδομικών σχεδίων γίνεται με προεδρικό διάταγμα, ενώ οι αρμοδιότητες εφαρμογής αυτών των σχεδίων και οι συναφείς εκτελεστικές αρμοδιότητες επιτρεπώς ανατίθενται και σε άλλα όργανα. Οι όλως εντοπισμένες τροποποιήσεις των πολεοδομικών σχεδίων δεν απαιτείται να γίνονται με προεδρικό διάταγμα, εκτός εάν αφορούν προστατευόμενες περιοχές του φυσικού ή πολιτιστικού περιβάλλοντος, όπως είναι οι παράκτιοι οικισμοί. Κατά τον καθορισμό ή την τροποποίηση χρήσεων γης πρέπει να αναζητείται ο πλέος πρόσφορος τρόπος θεραπείας των πολεοδομικών αναγκών. Το άρθρο 5 του Συντάγματος κατοχυρώνει και την ελευθερία ίδρυσης και εκμετάλλευσης εμπορικών καταστημάτων. Η υπαγωγή της δραστηριότητας αυτής σε καθεστώς προηγούμενης διοικητικής άδειας δεν αντίκειται στη

συνταγματική αυτή διάταξη, εφόσον οι σχετικές ρυθμίσεις δικαιολογούνται από αποχρώντες λόγους δημοσίου συμφέροντος και οι προϋποθέσεις έχουν αντικειμενικό χαρακτήρα και δεν στηρίζονται σε εκτιμήσεις σκοπιμότητας. Η διάταξη του άρθρου 10 του Ν. 2323/1995 αντίκειται στο άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος. Αντίθετη μειοψηφία. Παραπομπή του ζητήματος στην Ολομέλεια.

### **7) ΕφΑθ 9188/1991**

Ελευθερία συναλλαγών. Ακυρότητα της συμφωνίας με την οποία περιορίζεται η ελευθερία κάποιου για συμμετοχή σε δημόσιο διαγωνισμό με περιουσιακής φύσεως αντάλλαγμα. Αντίθεση αυτής σε χρηστά ήθη.

Εισηγητής: Βασίλειος Χασαπογιάννης

Από τις διατάξεις των άρθρων 178, 179 και 180 του ΑΚ, κατά τις οποίες δικαιοπραξία που αντιβαίνει στα χρηστά ήθη είναι άκυρη και λογίζεται σαν να μην έγινε, σαφώς συνάγεται ότι είναι άκυρη, επειδή αντίκειται στα χρηστά ήθη, και η συμφωνία με την οποία περιορίζεται σε κάποιον η προς συμμετοχή σε δημόσιο συναγωνισμό ελευθερία. Ως κριτήριο των χρηστών ηθών λαμβάνονται

υπόψη οι ιδέες του κατά τη γενική αντίληψη χρηστών και εμφρόνως σκεπτόμενου κοινωνικού ανθρώπου, προς διάγνωση δε αν η δικαιοπραξία προσκρούει στα χρηστά ήθη εξετάζεται το σύνολο των συνθηκών και περιστάσεων που τη συνοδεύουν (ΑΠ 237/1963 ΝοΒ 11.1067, βλ. σχετ. και ΑΠ 326/1974 ΝοΒ 22. 1297). Στην προκειμένη περίπτωση οι δύο ενάγουσες εταιρίες με την από 2.7.1990 αγωγή τους, επί της οποίας εκδόθηκε η εκκαλούμενη απορριπτική αυτής απόφασης, ιστορούν τα εξής: Ότι στις 5.5.1989 επρόκειτο να συμμετάσχουν, μαζί με την πρώτη εναγομένη ανώνυμη εταιρία της οποίας ο δεύτερος εναγόμενος είναι διευθύνων σύμβουλος και νόμιμος εκπρόσωπος, στη δημοπρασία του Δήμου Γλυφάδας για την παραχώρηση του δικαιώματος χρήσης των αναφερομένων σ' αυτήν 150 κοινόχρηστων χώρων (πλαisiών) για τη διενέργεια εμπορικών διαφημίσεων, για χρονικό διάστημα δύο ετών και με μηνιαίο μίσθωμα (ως πρώτη προσφορά) για το πρώτο έτος 5.500 δρχ. ανά πλαίσιο που θα αυξανόταν κατά 15% το χρόνο. Ότι την ίδια ημέρα οι ενάγουσες συμφώνησαν εγγράφως με την εναγομένη εταιρία, που ενεργούσε με το δεύτερο εναγόμενο, να πλειοδοτήσει εκείνη στην πιο πάνω δημοπρασία αφού παραιτηθούν αυτές από το δικαίωμα συμμετοχής σ' αυτή (δημοπρασία), με αντάλλαγμα τη συμμετοχή και αυτών (εναγουσών) στην εκμετάλλευση των διαφημιστικών πλαisiών σε ποσοστό 35% για όλο το χρόνο της μίσθωσης (ήτοι ποσοστό 17,5% για κάθε ενάγουσα), της εκμετάλλευσης των πλαisiών αυτών κατά το υπόλοιπο ποσοστό 65% παρακρατηθείσας από την εναγομένη. Ότι συγχρόνως κατένειμαν τη χρήση όλων των παραπάνω πλαisiών σύμφωνα με τα εν λόγω ποσοστά και συμφώνησαν ότι μετά την υπογραφή της σχετικής

σύμβασης με το Δήμο θα παρέδιδε η εναγομένη στις ενάγουσες τα αναλογούντα σ' αυτές με βάση τη συμφωνία τους πλαίσια. Ότι η εναγομένη αναδείχθηκε πράγματι πλειοδότηρια και υπέγραψε με το Δήμο Γλυφάδας τη σχετική μισθωτική σύμβαση, η διάρκεια της οποίας ορίστηκε για δύο έτη από 1.6.1989, με μηνιαίο μίσθωμα 6.000 δρχ.ανά πλαίσιο. Ότι τις 16.5.1989 επρόκειτο πάλι να συμμετάσχουν μαζί με την εναγομένη εταιρία, στη δημοπρασία του Δήμου Μοσχάτου για την παραχώρηση του δικαιώματος χρήσης των αναφερομένων στην αγωγή 270 σταθερών διαφημιστικών πλαισίων για χρονικό διάστημα τριών ετών και με μηνιαίο μίσθωμα (ως πρώτη προσφορά) 9.000.000 δρχ. για το έτος 11.700.000 δρχ. για το δεύτερο έτος και 15.200.000 δρχ. για το τρίτο έτος. Ότι την ίδια ημέρα οι ενάγουσες κατάρτησαν επίσης με την εναγομένη εταιρία, που ενεργούσε με το δεύτερο εναγόμενο έγγραφο συμφωνία όμοιου όπως παραπάνω περιεχομένου δυνάμει της οποίας αυτές παραιτήθηκαν από το δικαίωμα συμμετοχής στη δημοπρασία με αντάλλαγμα τη συμμετοχή τους στην εκμετάλλευση των διαφημιστικών πλαισίων (για τη χρήση των οποίων θα πλειοδοτούσε η εναγομένη) σε ποσοστό 35% (ήτοι 17,5%, για κάθε ενάγουσα). Ότι η εναγομένη, που αναδείχθηκε πλειοδότηρια, με μηνιαίο μίσθωμα 4.000 δρχ. ανά πλαίσιο, υπέγραψε την οικεία μισθωτική σύμβαση με το Δήμο Μοσχάτου και άρχισε την εκμετάλλευση των πιο πάνω χώρων την 1.6.1989, οπότε και είχε υποχρέωση να παραχωρήσει σ' αυτές με βάση τη μεταξύ τους συμφωνία, τη χρήση των αναλογούντων στο πιο πάνω ποσοστό διαφημιστικών πλαισίων. Ότι οι εναγόμενοι αθέτησαν τις απέναντι στις ενάγουσες

υποχρεώσεις τους, που απέρρεαν από τις δύο πιο πάνω συμφωνίες τους με αυτές και δεν παραχώρησαν σ' αυτές ούτε ένα από τα 52 (150 X 35%) και 95 (270 X 35%) αντιστοίχως διαφημιστικά πλαίσια στις περιφέρειες των Δήμων Γλυφάδας και Μοσχάτου κατ' αντιστοιχία, παρότι οχλήθηκαν για το σκοπό αυτό από τις ενάγουσες. Με βάση το ιστορικό αυτό οι ενάγουσες ζήτησαν να υποχρεωθούν οι εναγόμενοι, καθένας δε εις ολόκληρο, να καταβάλουν στις ενάγουσες, συμμέτρως και νομιμοτόκως από την επίδοση της αγωγής, το συνολικό ποσό των 7.644.000 δρχ. ως αποζημίωση για την αποθετική ζημία που αυτές υπέστησαν από την υπαίτια εκ μέρους των εναγομένων αθέτηση των συμβατικών πιο πάνω υποχρεώσεων που αναλήφθηκαν απέναντί τους, κατά τα ειδικότερα στην αγωγή αναφερόμενα. Με αυτό το περιεχόμενο και αίτημα η αγωγή ήταν μη νόμιμη, γιατί οι μεταξύ των διαδίκων συμφωνίες, που αφορούσαν την παραίτηση των εναγουσών από το δικαίωμα συμμετοχής τους στους πιο πάνω δημόσιους διαγωνισμούς με οικονομικής φύσεως αντάλλαγμα, συνεπάγονται περιορισμό της προς συμμετοχή σε δημόσιο συναγωνισμό ελευθερίας και ως τέτοιες αντίκεινται στα χρηστά ήθη, με κριτήριο τις ιδέες του κατά τη γενική αντίληψη χρηστώς και εμφρόνως σκεπτόμενου κοινωνικού ανθρώπου και με βάση τις αναφερόμενες παραπάνω και στην αγωγή συνθήκες και περιστάσεις, που συνόδευσαν τις επίδικες δικαιοπραξίες. Επομένως η εκκαλούμενη απόφαση, που κατέληξε στο ίδιο συμπέρασμα και συνακόλουθα απέρριψε την αγωγή ως μη νόμιμη, ορθώς ερμήνευσε τις αναφερόμενες στην αρχή της παρούσας σκέψης διατάξεις και σωστά τις εφάρμοσε, με την υπαγωγή σ' αυτές των ιστορουμένων στην αγωγή πραγματικών περιστατικών και είναι

αβάσιμος για το αντίθετο μοναδικός λόγος του εφετηρίου.

#### **8) 451/2001 ΣΤΕ**

Δικηγόροι. Αίτηση ακύρωσης της αριθμ. 121281/1996 απόφασης του Υπουργού Δικαιοσύνης με την οποία ορίστηκε ότι ανέρχεται σε 81% το παρακρατούμενο από το Δικηγορικό Σύλλογο Καλαμάτας ποσοστό της προκαταβαλλομένης αμοιβής των δικηγόρων - μελών του για τη σύνταξη ιδιωτικών εγγράφων ή σχεδίων δημοσίων εγγράφων. Η ρύθμιση αυτή δεν αντίκειται στη συνταγματικά κατοχυρωμένη επαγγελματική και οικονομική ελευθερία των δικηγόρων ούτε παραβίασε τα όρια της εξουσιοδοτικής διάταξης του άρθρου 161 παρ. 7 του Δικηγορικού Κώδικα. Αντίθετη μειοψηφία. Απορρίπτεται η αίτηση ακύρωσης.

#### **9) 1991/2005 ΣΤΕ(ΟΛΟΜ)**

Αρχή οικονομικής ελευθερίας - Ελευθερία ασκήσεως επιχειρηματικής ή επαγγελματικής δραστηριότητας - Προστασία δημόσιας υγείας - Άδεια ιδρύσεως και λειτουργίας καταστήματος οπτικών ειδών - Αντισυνταγματικότητα διατάξεων παρ. 1 άρθρων 7 και 8 ν. 971/1979 -.

Οι επί πλέον περιορισμοί της οικονομικής και επαγγελματικής ελευθερίας που θεσπίζονται με τις διατάξεις της παρ. 1 άρθρων 7 και 8 του ν. 971/79, όπως ίσχυαν προ της θεσπίσεως του άρθρου 27 παράγραφος 4 του Ν. 2646/1998 και του άρθρου 21 ν. 3204/2003, και οι οποίοι συνίστανται, μεταξύ άλλων, στον απόλυτο αποκλεισμό της δυνατότητας επιχειρηματικής εκμετάλλευσης καταστήματος οπτικών ειδών, τόσο από εταιρεία οιασδήποτε μορφής, όσο και καθ' οιονδήποτε άλλο τρόπο πλην αυτού που επιβάλλεται από το σύστημα των διατάξεων του νόμου αυτού, απαγορεύοντας σε κάθε περίπτωση την έκδοση αδείας ιδρύσεως και λειτουργίας καταστήματος οπτικών ειδών επ' ονόματι εταιρείας, η οποία και θα εκμεταλλεύεται για λογαριασμό της το κατάστημα, δεν παρίστανται αναγκαίοι για τη διασφάλιση του επιδιωκόμενου με αυτές σκοπού της προστασίας της δημόσιας υγείας. Εν όψει, συνεπώς, των μη αναγκαίων αυτών περιορισμών που υπερακοντίζουν τον επιδιωκόμενο από το νόμο σκοπό, το σύστημα των διατάξεων του ν. 971/79, υπό το ανωτέρω εκτεθέν περιεχόμενο τους, αντίκειται στο αρ. 5 παρ. 1 του Συντάγματος. (Αντίθετη μειοψηφία).

## 9. Βιβλιογραφία

-Π. Αγαλλοπούλου, Βασικές έννοιες Αστικού δικαίου, τόμος 2, Τρίτη έκδοση, 1997

-Α. Γέροντας, Δημόσιο Οικονομικό Δίκαιο, 2002

-Κ.Γεωργόπουλος, επίτομο Συνταγματικό Δίκαιο, 12<sup>η</sup> έκδοση, 2001

-Δαγτόγλου, Ατομικά δικαιώματα, δεύτερη έκδοση, Α τόμος

-Δαγτόγλου, Ατομικά δικαιώματα, δεύτερη έκδοση, Β τόμος

-Α.Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα Γενικό μέρος, 2005

-Α.Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα, Ειδικό μέρος, 2005

-Α.Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα, παραδόσεις συνταγματικού δικαίου, τόμος 3, 2004

-Α. Μάνεσης, Συνταγματικά δικαιώματα, Δ έκδοση, 1982

-Κ. Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 2<sup>η</sup> έκδοση, 2002,